

ВИДИЦИ

Часопис за културу, умјетност и друштвени живот
Година II;

Број:6

Средње стручно образовање
РЕФОРМОМ ДО САВРЕМЕНЕ ШКОЛЕ

НЕЂЕЉКО РИСТОВИЋ
ПЈЕСНИК ЧЕЖЊЕ, ТУГЕ И САМОЋЕ

Приказ књиге
Земља, завичај, рат и младост - нит која повезује

Милутин Пашић
МИЛАНЕ, НИСИ САМ .

Велибор Јовановић
ПРИПОВИЈЕТКЕ

Радомир Јагодић
ГАВРАН

Дијана Инђић
КОЛИКО ШКОЛА КАО ЦЈЕЛИНА ПРАТИ ПРОМЈЕНЕ
КОЈЕ СЕ ДЕШАВАЈУ У ОБЛАСТИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА?

Радомир Ј. Буровић
МИКРОТОПОНИМИЈА БИЈЕЛОГ БРДА И ТРНАВАЦА У
ВИШЕГРАДСКОМ СТАРОМ ВЛАХУ .

Издавач:
Центар за просвјетну и културну дјелатност
ПРОСВЈЕТА
РУДО

За издавача
Ненад Мршевић

Главни и одговорни уредник
Драган Папоњак

Технички уредник
Предраг Кастратовић

Лектор и коректор
Дијана Инђић

Редакција
Драган Папоњак, Војислав Топаловић, Милко Чолаковић, Зоран Стијеповић,
Предраг Кастратовић, Радомир Јагодић, Дијана Инђић, Благоје Церовић,

Стални сарадници:
Др Радосав Ђуровић, стручни сарадник за питања језика;
Марина Чолаковић

С А Д Р Ж А Ј:

Средње стручно образовање РЕФОРМОМ ДО САВРЕМЕНЕ ШКОЛЕ.....	4
НЕЂЕЉКО РИСТОВИЋ ПЈЕСНИК ЧЕЖЊЕ, ТУГЕ И САМОЋЕ	6
Приказ књиге ЗЕМЉА, ЗАВИЧАЈ, РАТ И МЛАДОСТ - НИТ КОЈА ПОВЕЗУЈЕ.....	9
Милутин Пашић МИЛАНЕ, НИСИ САМ	11
МИЛИЦА.....	13
Велибор Јовановић ПРИПОВИЈЕТКЕ.....	13
Радомир Јагодић ГАВРАН	17
О НИШУ И БРАНКУ МИЉКОВ ИЋУ 2005.....	18
Милутин Пашић ЖЕНИДБА И УДАЈА	19
Дијана Инђић КОЛИКО ШКОЛА КАО ЦЈЕЛИНА ПРАТИ ПРОМЈЕНЕ КОЈЕ СЕ ДЕШАВАЈУ У ОБЛАСТИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА?	19
Радосав Ј. Ђуровић МИКРОТОПОНИМИЈА БИЈЕЛОГ БРДА И ТРНАВАЦА У ВИШЕГРАДСКОМ СТАРОМ ВЛАХУ	21
О ХЉЕБУ.....	30
Рудо кроз вијекове ДОБА ТУРСКЕ ВЛАДАВИНЕ	31
Легенде КАКО ЈЕ НАСТАЛО РУДО.....	33
РОДНА КУЋА МЕХМЕД ПАШЕ СОКОЛОВИЋА.....	33
Иво Андрић ЗНАКОВИ ПОРЕД ПУТА.....	34
ДА ТИ КАЖЕМ.....	34
САМОБОР.....	35

СРЕДЊЕ СТРУЧНО ОБРАЗОВАЊЕ

РЕФОРМОМ ДО САВРЕМЕНЕ ШКОЛЕ

ТРЕНУТНО СТАЊЕ И ПОТРЕБЕ

Системом образовања наша деца у основним и средњим школама морају бити оспособљена за заједнички живот и рад у свету који се непрестано мења. Досадашњи наставни планови у Босни и Херцеговини су преопширни, методи застарели, а учење засновано на механичком преносу великог броја чињеница.

Савремено образовање захтева критичко размишљање, креативност, способност решавања проблема, предузетништво и овладавање новим технологијама.

НЕОПХОДНЕ РЕФОРМЕ

Наведене чињенице генеришу потребу увођења европске стандардизације у сферу образовања у погледу простора, опреме, садржаја, метода, извора, оцењивања, издавања сертификата и др. што би резултирало повећању продуктивности, ефикасности и квалитета нас-

таве према захтевима развијеног европског друштва.

У РС од 2004./2005. школске године све школе примењују модуларне наставне планове и програме за опште предмете и шест нових занимања. За разлику од структуре постојећих програма, која је неодређена и произвољна, модуларни наставни планови и програми знатно су одређенији у погледу разраде исхода наставе, смерница за наставнике, оцењивања, изво-

ра. Модуларни наставни планови и програми сачињени су од модула. Под модулом подразумевамо заокружен скуп исхода учења са јасно дефинисаним критеријумима оцењивања. Свака модуларна јединица се вреднује, а завршни тест односи се на модуле. Суштина оцењивања је да се одреди ниво до кога су резултати учења савладани.

Оцењује се: знање, личне способности, спознајне вештине, практичне вештине, понашање и др. Оцењује се континуирано на крају једног периода.

Издавање сертификата и система у оцењивању је посао

Агенције за стандарде и оцењивање. У РС је усвојена нова номенклатура занимања, која садржи 100 занимања, подељених у 13 породица занимања и уведени су наставни планови и програми прилагођено овој класификацији за први разред у свим стручним школама.

С друге стране, у ФБиХ још увек имамо наставу по старом систему са око 200 јако специјализованих занимања. Ова неускађеност доводи до последица по мобилност ученика. Осим разлика у занимањима постоје значајне разлике као што су практична обука ученика, стручно усавршавање наставника што неминовно доводи до разлика у погледу квалитета образовања. Ово намеће потребу за уједначавањем стандарда у целој БиХ.

СТАНДАРДИЗАЦИЈА И УСЛОВИ ЗА ЊЕНО УСПЕШНО СПРОВОЂЕЊЕ

На основу богатог педагошког искуства, познавајући све проблеме који се јављају у педагошкој пракси

сматрам да успешној реформи треба да претходе и квалитетне припреме као што су:

- законска регулатива (веома често у школској пракси не знамо како поступити због конкретних закона или чак контрадикторних нпр. Правилник о оцењивању и оцењивање унутар модларне наставе);

- Развој наставних планова и програма

- НПП морају обухватити цивилизацијске вредности и достигнућа примерена у узрасту детета;

- развити НПП према тржишту рада

- направити фиксне НПП;

- донети НПП уз учешће свих заинтересованих партнера;

- већу пажњу посветити стратегији учења, како би ученици самостално и критички могли стицати нова знања;

- увођење садржаја најновијих информатичких технологија, компјутеризације, аутоматизације и роботике, ради постизања стручне способности за рад у условима савремене технологије;

- ускладити садржај практичне и теоријске наставе

Поред тога потребно је

- Припремити адекватне уџбенике.

- Опремити школе. Пре свега увођење технологије у наставу. Основни принцип је обезбедити једнаке услове за све. Деца из малих средина у оквиру модларног концепта оцењивања морају показати исти ниво знања као и деца из Бање Луке, Сарајева...

- Укључити педагошке заводе и више користити њихову стручну помоћ.

- Обезбедити континуирано стручно усавршавање наставника као и набавку стручне литературе.

- Реформа ће вероватно довести до појаве технолошког вишка. Треба омогућити наставницима преквалификације које су могуће по стручном профилу.

Да би реформа успела мора имати подршку својих актера. Професор који стрепи за своје радно место не може од срца подржати реформу. Сви знамо да школе имају набољу квалификациону структуру.

- Доходак професора мора бити адекватан. Професор мора да импонује својим ученицима као стручњак, али и као личност. тешко да ће у томе успети живећи на рубу егзистенције.

- Треба усавршити систем финансирања. Постојећи не може предвидети свакодневне животне ситуације које

се појављују у школама.

ИНКЛУЗИЈА

У средње стручне школе долазе и ученици са посебним потребама, али који нису категорисани као такви. У ситуацији смо да амортизујемо све пропусте који су се догодили у раду са таквом децом. Обично се уписију на занимања трећег степена која по правилу и завршавају поштујући њихово право на учење, рад, егзистенцију. Инклузија оваквих ученика и њиховом адекватном третману треба посветити посебну пажњу

- Посебну пажњу посветити ученицима са посебним способностима јер они највише могу да допринесу прогресу.

- Извршити деполитизацију школа (позитиван пример је организација школских одбора)

- Побољшати средње стручно образовање и његову слику у друштву како бисмо добили боље ученике који у будућности у процесу производње треба да створе нову "вредност" која нам је као друштву преко потребна.

Драгица Станишић

НЕЂЕЉКО РИСТОВИЋ ПЈЕСНИК ЧЕЖЊЕ, ТУГЕ И САМОЋЕ

Рођен у селу Ресићима 13. јула 1946. године. Након завршене основне школе, одлази из Рудог а након дужег времена пут га наноси у Загреб гдје се школује за занимање медицинског техничара. Радио је као медицински техничар у Клиничко болничком центру "Ребро" на неурологији и урологији.

Почетком грађанског рата у Хрватској избјегао је у Рудо. У току рата разболио се и умро 03.03.1993. године.

Пјесме објављивао у омладинским листовима. Прву самосталну збирку пјесама "Балада о води и маковима" штампао је 1980. године, тисак "Јумена", Загреб.

Неђељко Ристовић је самоуки модеран пјесник. У пјесмама збирке "Балада о води и маковима" пјесник пјева о љубави, жени, самоћи. Чежња, туга, сјета и самоћа су најчешћи мотиви уоквирени атмосфером јесени, ноћи, поноћи, мјесечини, часима када се пјесник обраћа изгубљеној жени, оној идеалној и идеализованој за којом чезне, али обраћа се и оној, како је пјесник назва "грубој", у грубој стварности која му је замјена за снове, за жену сањану, жену чежњу.

*Груба жено,
Поноћ је, музика још свира,
Ноћас сам сањао зелено,
Хоћу зелено да буде један дан.*

Уз зелену боју, боју сна, пјесму често "настањују" вјетар, као симбол прошлог, несталог, симбол протицања, оног што је отишло у неповрат, па остаје само бол и вапај, модри сан и "заласци", пјесникова туга, "пјесникова ноћ" у којој он "живи самоћу".

Како жена, тако је и завичај за пјесника непресушни извор инспирација, импресија - а природа оквир у коме се граде пјесничке

слике жене и љубави. Љубав је понекад плафонски чиста и недостижна, или одбјегла као у пјесми Балада о води и маковима:

*"Нећу ти више дозивати
јлач далеких мора, не желим
у твојим очима јланинско језеро,
у твојем жласу вјећар и кише,
нећу никад више.
Не берем црвене макове јула
јмамо те нема више."*

А потом боемски присутна, тјелесна:

*"Волио бих оставити те
на твојем врати кад неко ујаси
ватире ове јлам"*

или:

*"Пијан ојети и ове ноћи
Туђу јражим у тишини ујкану у сан,
Тишину ујкану у јразан глан".*

Јер присутност жене, само на час, замењује самоћа, чежња и страх.

*"Плашим се у овој тишини,
изгубљеној од мора до брода..."*

А у том брођењу неизмјерна чежња за изгубљеном женом сеже до свемира. У преливу инвокација и апострофа пјесник се обраћа мјесечини:

*"Мјесечино мојега осмијеха
затворена душо, ујкана љејојо,
разбаи свјејлоси
долином мира да нађем корак
изгубљене жене."*

Из чежње рађа се искра наде у повратак, и мисао да та жена није изгубљена заувјек.

И поново се пјесник "затвара" у самоћу:

"У њјесми њаласа модра самоћа."

Из самоће пјесма извире и у њу се враћа. Пјесник пјева:

*"Тешко је бићии лука
кад бродова нема,
остјављен у њусћиињи
одакле вјетјрови најјаче
њлачу"*

Често та чежња је и за далеким, завичајним, чежња за срећом коју је пјесник изгледа једино остварио у завичају. Тако пјевајући о Рудом, у коме "налази мир", пјева о срећи:

*"Никоме нишћииа немам рећи
само улица једна
једна сћјаза, води још увијек
једној срећи."*

И ту, у атмосфери радости и среће, завичајног амбијента, љепоти природе, у којој је пјесник доживио и прву љубав, круг се затвара. Круг пјесничког свијета, пјесникове наде и "зелене истине"...

У поезији Неђељка Ристовића видан је утицај Лорке, Лоркине поезије, колорита и боја које пјесник Ристовић "оживљава" у нашем поднебљу и природи којој даје своје боје сна. Сна и метафоре зелене и модре боје, вјетра и мјесечине, пијеска и ријеке, воде и макова. Зеленом бојом, слично Лорки, пјесник тка љепоту осјећања, метафоре - зелен дан, зелен сан, зелена жеља, зелена љубав...

Умјесто Лоркиних наранчи, ту је свјежи лимун којим пјесник циједи и тугу,

"док вјетрови плачу" на "трави-сањару".

Ристовић је и по томе модеран пјесник, али и по стиху. Склад ритма и емоција, музикалност стиха и дубина метафора боја дају форми невезаног стиха ону димензију којом зрачи љепота, а пјесма магијски плени читаоца.

Драган Папоњак

Избор пјесама из збирке **БАЛАДА О ВОДИ И МАКОВИМА**

МОЛИТВА

Боже ако те има?
молим за мало мира
молим за мало мира
Боже, ако те има
тишине мало молим
читаћу старе риме,
вољећу старе љубави.
Боже ако те има
мало сјећања молим
ја сјету јако волим
мало сјећања молим
ја сјету јако волим
мало сјећања молим...
Боже ако те има?
мало љубави молим
у ноћи туге и дима,
Боже, ако те има?

ЧЕКАЊЕ

Чекање.
Свако који чека -
ненаписана пјесма, погледа мека
чистија од сна.
Чекање у јесен кад лишће
вене, љети кад открива

траг.

ОДСУТНА ЈЕСЕН

Ако се вратиш у прољеће
немој ми никад причати
о јесени, једном осамљеном
путу, смрзнутом пролазнику
у зимском капуту.
То је рана која пече.
Ако се вратиш.
Вјетар је однио наше ријечи,
ријека угасила наше јецаје.
Ако се икада вратиш
немој ме никада
сјећати јесени.

САМОЋА

У пјесми таласа модра самоћа
често се питам ко је одјевен
у црни крик влакова у ноћи.
О кад бих могао исциједити тугу
пјесмо нестанка љубави
мјесечине.
Напокон научих вољети вријеме
оно ме напусти.
Можда нисам препознао у
црвеним залисцима сунца,
завољен случајно живот.
Помози ми, смрти, да опет
заволим вријеме.

ЗАШТО

Докле висити на трговима
града, слушајући
плач вјетрова.
Тешко је бити лука
кад бродова нема,
остављен у пустињи
одакле вјетрови, најјаче
плачу.

ПРИКАЗ КЊИГЕ

Земља, завичај, рат и младост - нит која повезује

(Владимир Пантовић, Жарко Племић и Бојан Максимовић: "Златна јесен", Центар за културу Фоча - Србиње и Слободна књига, Београд, 2005.)

Млади пјесници из Фоче - Србиња Владимир Пантовић, Жарко Племић и Бојан Максимовић штампали су недавно заједничку збирку пјесама "Златна јесен". Збирка је симболичног наслова и већ при првом читању упућује нас на закључак да је ријеч о вриједним пјесничким плодовима талентованих младих пјесника који из дјетињства сјећањима понијеше стравичну црну слику рата, ратних страдања и пустошења, и та слика присутна је и у њиховим пјесничким првенцима, па и у збирци пјесама "Златна јесен", иако љубав као тема доминира, посебно у пјесничком циклусу "Сами" пјесника Владимира Пантовића.

Овај млади, рафинирани пјесник пјева о самоћи, о пустоши у души, о љубави, о сензацијама љубави и патњи, а љубавну патњу, тугу и меланхолију, изражава њежно и искрено, чистим, непатвореним поетским говором. Разочаран пјесник који љепоту тражи, за љепотом трага, а његова поезија је лирски

чиста, сугестивна, "питка", поезија која се мисли и интимно доживљава.

Жарко Племић у циклусу "Недоглед" поетске мисли плете у високим сферама лирике, у кругу надреалистичног. Племићева поезија јесте експеримент израз и пратиља корака у ритму живљења, животних мрежа које лове младо биће, мрежама које су присутне на путу пјесниовом, животном, путу људском. Те мреже плету се у сфери реалног и иреалног, рационалног и ирационалног, доживљеног и сањаног, израћају из "бијелих ноћи" или "паук спушта мреже са звијезда". Пјесник покушава смислом да се суочи са тим мрежама, да завири у њих, да досегне тајне између свјетлости и таме, стварног, доживљеног и сањаног, између заборава и слутње.

Иако најмлађи међу њима, талентовани пјесник Бојан Максимовић са највећим је искуством по пјесничкој вокацији и већ има

Снажне су то варно, као мит.
пјесничке слике немира и Земља, завичај, рат и младост
стравичних страдања, лица и у том горком животном вихору јесу мотиви и она нит која
наличја живота, разумског и повезује ове младе пјеснике.
заумног, свјетлости и сјенке Заиста је "Златна јесен"
слике заточеништва у власти донијела прелијепе зреле и
тој кожи и судбини, слике сочне пјесничке плодове и
стварног које се прелама кроз изњедрила три талентована
призму личног и доживљеног, млада пјесника чије вријеме
а толико снажно као нестек долази.

ВЛАДИМИР ПАНТОВИЋ

-САМИ-

Владимир Пантовић (Фоча, 1978) основну школу и гимназију завршио је у Фочи. Сада је апсолвент Филозофског факултета на групи Српски језик и српска књижевност. Поезију и прозу објављује у часописима и листовима.

Дописник "Гласа Српске" из Фоче.

САМИ

Мислиш да не видим да си сам?
И то да плачеш и да си црн?
Само ноћ имаш и сив дан,
док ти злобни попише крв.

Не плачи, сви смо ми сами.
И ако нисмо сигурно бићемо.
И не видимо да смо у тами,
да крв своју на крају пићемо.

То живот нам кези краве зубе,
не жели нас што само губе
И прате свој стрми, најгори пут.

Није за нас живот поклон,
славолук, хвала, круна и трон,
већ пораз, мрак и ранија смрт.

ОДЛАЗАК

Нећу да останем ту где липе не цветају.
Одлазим.
Пробај у ветру да ме нанишаниш и дозовеш.
Нећеш успети, отишао сам првом маглом.

Упрегни јесен, нека ме она тражи.
Пред њом можда поклекнем,
али сигурна буди да је јесен на мојој страни.
Ти никад ниси волела кише и новембар.
Једино ме може издати ноћ.
По њој сам препознатљив и тражи ме тад.
Видећеш како у зарђалим кафанама
лудак шије мрежу за хватање среће.

Одлазим,
Првом тешком слутњом и тугом.
Нећу да ме овде пронађу са семафорима и тротоарима.
Желим да умрем, мислим да одем и умрем
тамо где липе цветају.

НЕБО

Пред вече као пред вешала
тама се нека у мени скупила.

Бура се са страхом
помешала
и ко мутна река је наступила.

Не зависи то ништа од мене.

Без моје воље се борбе
воде
у мени. Јуришају сене
и душу моју и срце походе.

То небо некад је било моје
сада га други праве и кроје.
Нема ми више из њега
сунца.

Драган Папоњак

ЖАРКО ПЛЕМИЋ

- НЕДОГЛЕД-

**Основну школу и гимназију завршио је
у Фочи. Студент информатике. Поезију и
прозу објављује у часописима.**

ТРЕПТАЈ ОЛОВНИХ КАПАКА

Лудачки плесале су кише
шибане лавежом хушката
Септембарска казна за зелене издајнике - хероје
У светиљштима чека нестрпљење као несрећа
Сузе смијавице клеветника у експлозијама вртлога
у ријетком уздаху свијетле мрачни пориви
Наличје неоствареног преко најмање два огледала
у урлицима вјетрова охрабрени потчињени тонови
На врхунцу моћи мудраци пакују
кофере за неке друге предјеле
затварају се у невидљиве чауре
до будућег трептаја оловних капака.

**ДОК ПАУК СПУШТА МРЕЖЕ
СА ЗВИЈЕЗДА**

На крововима времена зелене бакарни путници
У уским грлима блиједе најјачи гласови
На раскршћу одбачених страхова преминуло
усхићење
као равнодушан уздах слијепог ратника
херојски враћеног у спаљени завичај
у златну јесен
О недостижна мето пучњева у црвено
мало ли је суза у тамном даху?
Док паук спушта мреже са звијезда
на капијама успомена чувана тајна:
Зашто у златну јесен не изгубити компас
док мисао стреми бојама у сновима громава?

ИГРЕ

Са пламених олтара
одјекују заборављена звона
Колутима дима
кључају нерви као камење
Муње мраче крхке стијене
у наговјештају златног хоризонта
Уходе ломе кости
мразом нијемих обала
На концу двојници на леду
пружају подмазане руке
Пахуље у уху
потпаљују језик маштања.

БОЈАН МАКСИМОВИЋ

- ЗЕМЉА -

Бојан Максимовић (1981) основну школу похађао је у Сарајеву и Фочи. Гимназију је завршио у Фочи 1999. године. Студент књижевности. Поезију је објављивао у часописима "Рашка", "Нова Зора", "Слава", као и у дневном листу "Политика". Објавио је збирку песама "Врата града" (Ниш, 2004).

БЕЛЕГ НА УНУТРАШЊОЈ СТРАНИ
ЗИДА

Улазе јесењи вјетрови
стока се узнемирује
Као да ватра силази
спремна да створи тугованку
Препис вреди више од главе
било ког кнеза словенског
И кад би глад
Колци намашћени
сведочи недостојни
Чекајући да му усоле главу
и напуне свиленим забором.

ВРЕМЕ ВЕЛИКИХ ВОДА ДОЛАЗИ

Ослепљујем од ове ноћи
што не обасјава ни једну звезду
Метеори падају у свемирско ждрело
Шири се мир без тежине и звука
до темена васионе
Опомињу оркане на будност
Силази сине залутали!
Време великих вода долази
немира мога пепела
Да ли да сачиним камени олтар?
Тама буди последње борове
Игле стрепе буру
Бесана си кула у сетној долини
мој двојниче
Језици забораватих тихо се опходе
Два дана света
између нас
траже помирење

ДЕШАВА СЕ НЕШТО ИЗА ТМИНЕ

Ужад вежу у мрежу
из сна пустог неко се трже
Да не преспава равнотежу
спуштају вршу брже

На крљуштима месечине
умиру рибе у мресту
Дешава се нешто из тмине
Као на неком одабраном месту

Милутин Пашић МИЛАНЕ, НИСИ САМ

Исељенички камп је пун протераног живља са Косова и Метохије.

У реду за дневно следовање стоје двојица дечака и разговарају:

- Како ти је име? - пита старији.

- Милан - одговара бледуњави дечак уплашеног погледа.

- Ја сам Станко. Моји су се сместили на средини хале. Има нас петоро: баба, отац, мајка, сестра и ја. Лако ћеш ме наћи. А где су твоји?

- Ја сам сам... - одговара Милан док му лице добија плачан изглед. Ствари су ми близу врата, десно од улаза.

- Ево, стигосмо на ред. После доручка доћи ћу да ти правим друштво. Важи ли?

- Важи - рече Милан нешто веселијим гласом. - Видећеш ме чим доћеш до улаза.

Станко је нашао Милана како седи на лежају простртом по поду. Био је замишљен и тужан. Позва га да изађу напоље. Милан устаде и пође за њим. Кад су се мало издвојили од осталих избеглица, Станко застаде, стави руку Милану на раме и рече:

- Милане, испричај ми кога си имао и како си остао сам.

- Хоћу, али хајдемо тамо да седнемо.

Милан ухвати Станка за руку и поведе га ка гомили сложених дасака.

Откако је истеран из куће, за Милана се нико није посебно интересовао. Нико га од избеглица није питао има ли кога и како му је. Свакоме је своја несрећа најпреча. Станко је први обратио пажњу на њега и заинтересовао се за његову судбину. Осетивши да у њему има пријатеља, Милан отвори среце и исприча своју тужну и трагичну судбину своје породице.

Имао је старијег брата, оца, мајку и баку. Живели су у Лици. Отац је радио у фабрици, а мајка у трговини. Брат је ишао у школу. Он је остајао са баком код куће. Имали су нову кућу на спрат и велико двориште пуно зеленила и цвећа. Бака га је

МИЛУТИН ПАШИЋ

Милутин Пашић је рођен 13. новембра 1927. године у Дријетњу код Ужица. Основну школу је учио у Мачкату и Дријетњу, а гимназију у Ужицу. Студије јужнословенских језика и књижевности и постдипломске студије завршио у Београду гдје је, на филозофском факултету одбранио дисертацију и стекао докторат књижевних наука.

Бави се историјом књижевности и пише књижевну критику, есеје и романе. Сарађује у листовима и часописима. Заступљен је у више зборника радова са научних скупова и конгреса.

Објавио је књиге: "125 година Ужичке гимназије", "Лирска исповест команданта Луна", романи "Беспуће", и "Чедомир Илић" - претходница српског модерног романа, "Књижевност ужичког краја", "Поетска истина о Кадињачи", "Аутори и дела", "Стваралачки немири Вукадина Сретеновића", "Преглед књижевности ужичког краја", "Лелејска Гора" - роман тока свести, "Сусрети са књигама", "Село крај Ужица", роман и "Књижевна дела носе печат времена".

Написао је и предговор за Сабрана дела Милутина Ускоковића и приредио роман Чедомир Илић.

Члан је Удружења књижевника Србије.

водила у продавницу и куповала му пециво, воће и сладолед.

- Онла се из чиста
мира почело пуцати на све стране. Родитељи су се узнемирили и постали сувише озбиљни. Са комшијама су водили разговоре које ја нисам разумео. Питао сам брата што се отац и мајка, па и бака, друкчије понашају према нама. Одговорио ми је да морамо да се иселимо у Србију јер нас Хрвати терају из наших кућа. Отац и мајка су ужурбано паковали неке ствари и уносили их у ауто или стављали на корпу. Добро су их увезивали конопцем.

Било је вече кад су нам наредили да седнемо у кола. Сели смо на задње седиште и оставили место за баку. Бака није хтела да изађе из куће. Говорла је: "Са свог прага не идем, па нека ме убију!"

- Када сте стигли у Србију? - упале Станко.

- Не знам колико дана смо путовали до Србије. У Србији смо најпре били били у прихватном центру на Забучју код Ужица. Ту смо сазнали да су баку убили Хрвати и уселили се у нашу кућу. Са Забучја су нас преселили на Косово у новосаграђене куће за избеглице. Примали смо помоћ. Мајка је повремено радила као чистачица. Брат је ишао у средњу, а ја у основну школу.

Једног дана брат је отишао са друговима на реку да се окупају. Шиптари су пуцали на њих и брат је убијен. Мајка је престала да једе. Није могла ни да спава. Стално је плакала и пресвис-

ла од туге. Отац и ја смо живели од хуманитарне помоћи.

Јуче су нас Шиптари опколили и наредили нам да изађемо из куће у полицијска кола. Отац није хтео ни да чује да се поново сели. Ударали су нас и изгурали напоље. Мене су убацили у кола. Отац се опирао све док га нису ударили неколико пута ножем у груди. Пао је поред кућног прага... Мени су полицајци стрпали неку крпу у уста да не вриштим и кола су кренула... Сад сам овде и потупно сам сам.

- Милане, ниси сам - рече Станко плачним гласом и загрли га. - Испричао сам родитељима да сам те упознао у реду за следовање и да немаш никога. Казали су ми да те доведем. Бићеш са нама.

Дечац узеше Миланове ствари и, загрљени, упутише се ка центру сале.

Милутин Пашић МИЛИЦА

Име јој је било
Милица.

Имала је очи као небо и немирне плаве локнице.

На питање колико има година, показивала је три прстића леве руке: палац, кажипрст и средњи прст.

Читаво царство њеног детињства обухватало је: родитељску кућу на

Велибор Јовановић ТРИВУН

Батајници, ливадак на коме су се деца окупљала и играла и небо изнад њих.

Дружила се са лутком Маријом и мачетом Мацаном.

Волела је пекмез од шљива.

- Мама, дај пек' еза и жлеба - молила је када би гладна утрчала у кухињу.

Радовала се татином доласку с посла. Трчала му је у наручје и љубила га:

- Тата, лепи мој, татице!

Плашила се звука авиона. Бежала је мами и крила се иза њене хаљине...

Убила ју је страшна и невидљива челична птица док је седела у предсобљу на ноши.

Целер је разнео детиње срце које је знало само за љубав... Уништио је живот који је тек настао и који никоме није сметао...

Имала је само три године, очи као небо и немирне плаве локнице.

Име јој је било
Милица

Сунце се спремало да седне на брдо. Дугачке сенке врба су се таласале на површини воде зеленог Лима. У дубини вира покрај обале испод дебеле жиле врбе велика младица је призивала млађе и ситније рибе:

Приђите ближе, не плашите се. Чућете нешто поучно из мог великог животног искуства. Упозоравам вас не јурите за црвом, мушицом или глистом које прво угледате. Осмотрите добро, можда су лажни или мртви мамци. Најмање десет пута до сада сам и сама наседала на варке тих људских наказа. Ево јуче сам била на ивици живота и смрти. Горе узводно у брзаку вежбала сам снагу пераја и испирала шкрге. У једном тренутку на самој површини воде видим, дебела пчела и бумбар. Не размишљајући устремих се на храну и она се у трену нађе у мојим устима. Нека невидљива сила повуче ме узводно укосо према обали. Раширих пераја и укочих кретање. Учини ми се да ме невидљива сила пусти. Направих нагли трзај али ме оштар бол усне усмери у правцу силе. Глава и шкрге изронише из воде. Сунце ме поче пржити. У магновењу спазих огромно страшно створење које себе назива човеком. Глава ми је била скоро сува а шкрге су се лепиле. Последњом снагом сам одржавала свест. Прикупих надрибљу снагу направих трзај и заокрет. Откачих се од невидљиве силе али ми она однесе скоро целу усну. Полусвесно зароних у дубину и повратих се из ошамућености. Ваљда ми верујете. Нисам

ни ја била без усана. Била сам лепа као и ви.

А не, не, нећеш нас стара бабо преварити, говориле су млађе ситније рибице, кружећи око младице. Ти нас заговараш како би ти пришле ближе, а меркаш коју би од нас у сласт прогутала. Један шиштавац се у близини љуљушкао и пажљиво слушао стару искусну младицу. Овећа риба из друштва које се је у близини играло, успут у пролазу га прогута. Горе у брзаку страшна експлозија издиже водени стуб. Рибе се разбежаше испред удара таласа.

Тривун је журио да се што пре склони у кућу. Неколико риба се беласало трбусима на површини воде. Носила их је матица према дубоком виру. Није их хтео прикупљати из воде. Бадио сам мали динамит да их заплашим и усмерим у дубину и тишак вира. Велики динамит ћу бацити кад се смркне. Тад ће

Мр. Велибор Јовановић, професор механике, рођен је 1944. године од оца Радојице и мајке Јерине (рођене Чворовић) у Мушковини општина Пријепоље. Основну школу је учио у Аљиновићима, Новој Вароши, Банатском Брестовицу и Сјеници. Гимназију је завршио у Пријепољу 1963. године. У Београду је завршио Природноматематички факултет, одсек механика 1967. године. Магистрирао је из области примењене механике 1992. године на Машинским факултету у Крагујевцу. Ради у звању вишег предавача механике на Вишој техничкој школи у Ужицу. Живи у Прибоју.

Објавио је ; Збирку прича: **Кад су орлови били аждаје** (Издавачи: Дом Културе "Пиво Караматијевић" - Прибој и Дом културе "Јован Томић" Нова Варош, 1996); Романа: **Устани ти сине**, (Дом културе "Пиво Караматијевић" - Прибој, 1997); **Мирис папрати** (АРТ - Ужице, 1998); **Команданти не плачу** (Арс Лонга - Београд, 1999); **Тишина је мирисала босиоком**, (Дом културе Пиво Караматијевић - Прибој, 2001).

Приредио је уџбеник за студенте виших техничких школа **МЕХАНИКА-кинематика и динамика са урађеним задацима**, (Виша техничка школа Ужице, 2001) и збирку задатака **СТАТИКА - збирка решених задатака**, (Виша техничка школа Ужице и Дом културе Јован Томић - Нова Варош, 1996).

Објавио је и више стручних радова.

бити велики улов. А и полиција се врзма околo. Изгледа да ме је неко пријавио. Стигавши кући, сврати у подрум и још једанпут провери свезани дењак динамита и дугачки штапин.

У први сумрак пред Тривуновом кућом зауставише се полицијска кола.

- Тривуне, дојавили су нам да ти динамитом убијаш рибе.

- Ко? Ја? лаже ко год то каже. Ево претресите кућу и све просторије претресите па ако нађете код мене рибу, водите ме право у затвор. Но уђите људи у кућу да попијемо кафу и ракију, па ако вам се претреса кућа ви је претресајте.

Полицајци се погледаше и уђоше.

- Сачекајте господо да натовчим ракију из бурета, одмах ћу ја.

Тривун зграби динамит и отрча до реке. Спусти динамит у вир и развуче штапин по трави па га запали. Журно се врати у подрум по ракију и пршуту. Стави тањир насечене пршуте на сто и натовчи ракију у чаше.

- Ајд' живели, и у здрављу да попијемо!

У тај час, одјекну снажна експлозија на реци. Прозори на Тривуновој кући зазвечаше.

- Шта то би Тривуне?

- А шта би друго било,

него опет Тривун бије рибу динамитом.

Полицајци хитро устадоше.

- Хвала Тривуне на части. Извини што смо те узнемиравали. Морамо пожурити да видимо која ли је то вуцибатина бацила динамит.

- Да пођем и ја, господо и да понесем кошару. Ако не ухватите тог безумника, да покупим рибу. Штета је да пропадне.

- Па хајде, може. Опрости, још једанпут ти се извињавамо што смо те узнемиравали. Пријава је пријава а служба је служба. Знаш како је Тривуне.

Велибор Јовановић ТРОНОГИЛ

После рата народ је био весео и много се певало. Певали су чобани и чобанице терајући стоку из паше. Косци и жетеоци по завршеном послу. Певали су домаћини кућа враћајући се на коњима са пијаца, задовољни што су продали робу или можда мало загрејани шљивовицом. Коњаничке песме су биле сложне, кратке, одсечне и веселе. Ми, деца, чим би чули песму, излазили смо испред куће, сачекали оца и прихватили коња. Отац би однео бисаге и вреће у кућу, а ми би расамарили коња и одвели у шталу где га је

чекала спремљена зоб и сено.

Пошто би се мало одморио, отац би из бисага вадио со, зејтин, шећер, петролеј за лампе, гас како смо га ми звали, клинце у плоче за поткивање волова и коња, купљену нову косу, клепану стару секиру и све што је требало купити за кућу. Потом би вадио купљене крушке или јабуке и обавезно два сомунa које је секао на једнаке делове и делио деци. На крају би вадио фишке савијене од новина са дугачким као оловке бонбонама купљених у посластичарници, што је за нас представљало велику радост. Тада би седали за вечеру, онда би отац, уз вечеру, причао новости из Сјенице: како је прошао у путу, је ли га заустављала милиција и је ли му тражила пропратницу за дрва. Ко ме је и пошто продао дрвену робу. Кога је видео од родбине и познатих, ко се оженио, ко удао, ко ће у војску и прича ли се хоће ли бити рата.

Сећам се као да је јуче било. Вечерамо. Једемо сви из једне ћасе, отац, мајка и нас шесторо деце, ћутке, само се чуо лаки звекет кашика при удару о руб ћасе.

- Чу ли шта ново у Сјеници? - упита мајка.

- Чух вала, појавили се тронोगили!

Престаде звекет кашика. Наста тајац. Претворисмо се у уши.

Отоварисмо летву поред сточне пијаце уз саму реку Грабовицу, онде где се продаје ова дрвенарија. растоврзли робу, неко летву, неко такту, дуге, качице, кругове за качице, дебад, крабљаче, карлице, заструге, грабуље, зупце за грабуље, виле, држалице, водичере, крцаљке за орахе и лешнике, свакојака сепад, свирале и

двоенице ама чини ми се све што људска рука може начинити. гунгула и галама. неко пазарује и купује, неко продаје а на пијацу сјатио се народ као мрави на мравињаку. Изненада пуче пијаца. Поче народ бежати на све стране. Једни беже овамо к нама, једни према чаршији а једни ударили према болници. Она гомила што јури према нама одједном се раздвоји. Жене вриште и вичу:

"Троногил! Троногил!" Бану огромно сургаво пашче, има величине ко оно теле од наше баље, режи и скаче и заћорило право у нас. Ратко, Милан, Вељо и ја сподбисмо летве и сачекасмо га. Ратко га млатну по њушци, оно звоцну оним искеженим зубима, и одскака горе горе према борићима као срндаћ. Иако сакато у једну задњу ногу до под кратки реп, скаче да га не би ни светлица могла сустићи. Касније сазнадосмо да се троногил појавио још прошлог четвртка. Настрадао судија Сајто. Онај што му је кућа на Шанцу у близини где оно из кланице бацају кошчурине и где се увек врзма чопор пас. Пошао човек на спавање, па да ли је хтео да отвори или затвори прозор не знам, тек троногил скочи на прозор и Сајту здера целу једну страну образа. Био у Сјеници у болници. Пребацили га у Пазар а одатле за Београд. Кажу нагрдило га. После израњавало много народа. Десеторо их је у болници у Сјеници.

- Зашто их не убију? - упитасмо.

- Сачекивали су га шинтери, па чак и милиција, али он бане оданде одакле му се нико не нада. Кажу да су једног убили под мостом на Увцу. Неко опет прича да су убили два, а да се не зна колико троногила има и где се све

могу појавити. прича се, богами, да су нам их убацили из неке стране државе да затире наш народ и уноси узбуну.

Следећих петнаестак дана само се причало о трногилима и њиховим жртвама. Проније се страшна вест да су у селу Лопиже трногили растргли Марку Киковићу двоје деце близнади, сина и кћерку, а да су се Марко и његова жена из очаја убили. Срећом брзо се показа да та вест није тачна. Али сваког дана се причало: "Појавио се трногил овде, те појавио се онде, заклао овцу, ранио чобаницу, на сред чаршије у Сјеници у Меовој обућарској радионици унаказио шустера и ко зна шта још." У село се лагано увлачио страх. Брига родитеља од опасности за децу је расла, а нарочито од онда кад је пољак Вук, пуцао на огромно пашче које је побегло у шуму према Грујовој ђуприји, куда ђаци пролазе идући у школу. Не знам је ли то био трногил, само сам видео пашче веће и грђе од курјака и гађао га из пушке. Да сам га погодио сви би виђели шта је. - причао је пољак. Ђаци из Мушковине су се окупљали на једном месту да би заједно наоружани дугачким моткама одлазили у Аљиновиће у школу.

У хладно предвечерје седим у топлој соби поред прозора и посматрам лелујаву игру првих пахуљица снега. Испред кућа људи уобичајено намирују стоку или на кладама стружу и цепају дрва. Мајка упита:

- Што ли ово нема ђака да долазе из школе?

У том тренутку видим оца са секиром у руци да трчи путем према Иви. С оне стране потока, низ село трче Рале, Непо и

Нишевићи. Изађох напоље. Низ село трче Брајевићи. Неко носи виле, неко секиру или колац а неко само трчи и сви вичу и арлаучу: "Уа, уа бре!" Путем поврх Ретка чује се вика и цика ђака, али се не виде од крушака, трешања и трња поред пута. Ђаци запомажу:

Упомоћ! Упомоћ!
Трногили! Уа, бре! Упомоћ! Јој, не дај ме Грујо! Ено га одозго, Слобо. Упомоћ! Упомоћ! Напали нас трногили!

Код кућа жене зави-
гањаше:

- Јој ђецо наша! Јој, ђецо!
Јој ми несрећне!

Преплашен и збуњен сто-
јим испред куће.

Снег провејава, ноћ се при-
ближава али се још не види. Отац стигао из корита, стриц Мико трчи за њим с тестером кладаром, којом по двојица стружу, велике дебеле трупце. Брајевићи стигли до Ристове куће, Нишевићи прешли поток и истрчавају на гумно. Село се запалило од вриске ђака, арлакања и довикивања људи и кукњаве жена. Ђаци с е појавише са Иве на широком путу. Иду лагано у групи, вриште и вичу:

Јој, јој, трногили, упомоћ!
Одједном застадоше.
Наста тајац а потом смех и кикот.
Људи застадоше. Отац је био на тридесетак корака од ђака. Застаде и он. Наста потпуна тишина. Ретке пахуљице снега су као гушчије паперје лебделе простором. Тренутак ишчекивања. Тишину проломи снажно очево:

- Сунце ли вам калаисано!
Даћу ја вама трногиле!
Прснуше ђаци да беже на све стране. Неки побегоше назад Бијелим њивама. На путу остале Дана, Мира и Зора, сагнуле главе, прибиле се једна уз другу и ћуте.

Г А В Р А Н

Људи схватише да су изиграни и да је то неслана дечија шала. Неки псују и грде и прете: "Нека, нека, доћићеш ти синко кући!" Али најважније је да трогоила није било и да су ђаци здраво и добро. Људи се брзо одобровољише и срџба их прође. Многи свратише нашој кући а за њима и неки ђаци, рачунајући да ће тако избећи батине. После оне опште трке и панике наста нека веселост и смех и међусобно задиривање:

- А што ти треба кладара?

Јеси ли ти Мико хтео да трогоилу одфикариш још једну ногу?

- А но шта ћу? Ко велим можда га ти, Рале, ухватиш жива, к'о оно што исприч'о да си својим ногама престиг'о зеца и ухватио, или га можда Јешо набоде на оне затупасте дрвене виле, па велим да га вала и престружемо.

Галама и смех се мало утишаше и Јешо исприча да је био у Сјеници и да је сазнао да је трогоил убијен. Каже, нисам видео, ал сам чуо, трогоилу су доакали. Ево овако:

- Један дечак, Живаљевић, ђак другог разреда основне школе, виде трогоила како је упао у јагњечар. Охрабрио се мали, притрчао, прилупио врата и набио резу. Јавили у станицу милиције. Милиција дошла са пушкама, али нико не сме да отвори врата. Затворен трогоил је режао, гребао ноктима и гризао брвна. Кад би трогоил рукнуо, окупљени народ, који се био сјатио око јагњечара, поче да бежи, толико је та страоба била. Мали Живаљевић се досети и каже: "Узмите сврдло, извртите рупе кроз брвна па гађајте." Они послушају малца и

баш тако и ураде, Проврте четири рупе, по две једну изнад друге. Кроз горње рупе да некако гледају а кроз доње да двојица одједном гађају из две пушке. Били се договорили да милиционери Њего и Сајто провуку пушке и да на Сајтову команду пуцају. Но чим су протурили цеви кроз брвна, пас зубима зграби цев Сајтове пушке. Он из страха повуче обарач. Пушка рикну. Метак низ ждријело. Трогоил ни репом мрднуо није.

Награду од две хиљаде, која је била расписана за одстрел трогоила, дали су малом Живаљевићу. То се све десило јуче. Доктор марвењак прегледао пса. Није био бесан, иако је толики народ изуједао и нагрдио. Кажу да су марвењаци рекли да је од неке добре расе паса који не нападају људе и да је цена таквог једног здравог пса равна цени пет најбољих волова. Једино нико не зна да каже чији је пас. Одакле је дошао? Како и када је остао без задње ноге и зашто је постао зао и opak пас?

Ј е д и н а
птица која носи
јаја у највећој
хладноћи и која се
удружена ничега
не боји. Ни човје-
ка, ни лисице. У
птичијем роду а и у
н а р о д н о м
вјеровању он је
вјесник зла, смрти
и апокалиптичних
догађаја (рат). У
чувеној народној

пјесми "два врана гаврана" са крвавим крилима и кљунови-
ма мајци која чека сина
Дамјана са Косова доносе
руку синову и спуштају у
крило. Или љуби Кулиновој
послије битке на Мишару
између српске и турске
војске, опет лете два врана
гаврана "Крвавијех кљуна до
очију и крвавих ногу до коље-
на" јављајући о смрти Кулин
капетана, али и о
пророчанском виђењу краја
турске окупације Србије.
Гавранови и вуци су слуге
примитивних мртвачких
богова. У Грчкој је знак
дуговјечности и гавран је
посвећен Хелију! Гласник
је Аполона, бога сунца али и
атрибут богиње Атене, Крона
и Ескулапија. У Грчкој је
призиван на вјенчањима за
плодност. У хришћанству то
је Ђаво који се храни пок-

О НИШУ И БРАНКУ МИЉКОВ ИЋУ 2005

вареношћу а гавран кљује очи грешника.

Гавран је симбол гријеха, насупрот невиној души - бијелом голубу. Гавран се јавља на дрвету познања, с којег Ева бере воће гријеха. Ипак, најчешће се помиње у великим и историјским биткама као најавна нових смрти и нових покоља. Због тога је у нашем наводу гавран вијесник зла и зли гласник.

Насупрот Дамјану и Кулиновој љуби и смрти о којој гавран говори је орао који прави хлад Марку Краљевићу "а у кљуну носи воде хладне, те напаја рањена јунака".

У свјетској књижевности најпознатији је гавран Едгара Алана Поа али и Енглеза Колриџа. То је онај злослутни гласник који слетивши на кип Паладе атене, упорно и судбински понавља да у вјечност рефрен "Никад више", опомињући да Леонова љубав пјесникова је отишла и никад се неће вратити.

Код Самјуела Тејлора Колриџа из жира израсте стабло храста на којем гавран одгаја младе. Кад храст посјеку млади птићи умиру али и њихова мајка сломљеног срца. Брод од саграђених дасака потопа олуја и то је казна. Јер гавран је витки црни господин и симбол отмене и узвишене патње и гласник Црног зла, и гласник Ноћи. Јер гавран опонаша људски говор, сведочећи о вези са Луциферским гнијездом. Када је потпуно црн, гавран је злосутна птица али са једним бијелим пером постаје благотворан. Као у "Зимској Краљици" од Андерсена.

По кинеском вјеровању троноги гавран живи на Сунцу, означавајући његове три фазе - излазак, зенит и залазак. У скандинавској религији он је на раменима Одина, тј. то су Худин (мисао) и Мунин (памћење) гавранови који лете свуда по свијету и враћају се да извијесте шта су видјели.

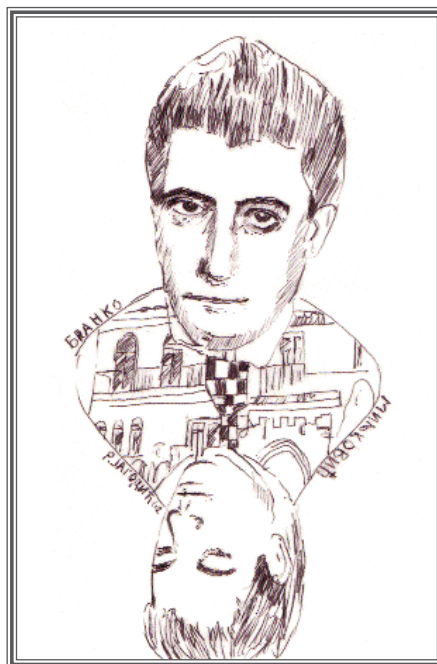
Р а д о м и р
Јагодић

Овог
прољећа док
сам се
одмарао у
Нишу, уви-
јек сам зас-
т а ј а о
ослушкујући
негдје у

простору изговорене Бранкове ријечи. Негдје у Милутиновој улици у предграђу Ниша, испред Бранкове куће утонуле у прољетни мајски ансамбл боја. И тишина.

Или Бранка како стоји са борсалино шеширом на глави и стиховима које је мотао у "трубу", У Београдском Филолошком факултету после семинарских вежби, и који је од другова због заљубљености у писање носио надимак Балзак да би се касније "заљубио" у Владимира Мајакоског и добио надимак уз Балзак и Владимир.

Ниш тих послје кише са нишком тврђавом утонулом у измаглицу. Бранков најбољи друг "по поезији" је био тада непознати Брана Петровић који ће много касније испјевати антологијске пјесме српске књижевности. Тада је Брана Петровић рецитовао Мајакоског у преводу Боре Ћосића, објављен тог дана у "Видицима". Заљубљен у симболиште А.А. Блока, Осипа, Мандештаљна, Ану Ахматову, Марину Цветајеву, Бранко лагано чита своје прве преводе, гласом који се уздиже у простору, својим муклим гласом, за дјевојку из Ниша. За њу са сунцем преспавалим у Тэле-Кули пјесма "Узалуд је будим".

Милутин Пашић ЖЕНИДБА И УДАЈА

И његовом мајком која га је узалуд двадесет година чекала да се врати из Загреба из Бјанкинијево 1. и није дочекала. Отишао из Ниша Бранко је поподневе проводио у Београду у Кнез Михајловој. А са њим су "шпартали" Божо Тимотијевић и Томо Мијатовић и нешто касније и Оскар Давичо, са ким је Бранко друговао продуктивно, срдечно, братски и до суза. Тада, тек 1974. године и кад смо тек почињали да пишемо и кад смо важни читали своје стихове за важне друштвене и политичке скупове Бранко нам је био светионик у писању и размишљању. Неколико година касније основали смо културно удружење пјесника "Бранко Миљковић" у центру Сарајева на Мејташу.

Сањао сам тада у башти чувене сарајевске кафане "Багрем" док смо за пиће рецитовали стихове конобарима и дјевојкама заљубљеним у поезију (или можда у нас) да негдје уз зид обрастао бршљеном долази и сједа Бранко. Док ходам поред чувене нишке ријеке Нишаве чујем Бранков усклик "Хоће ли слобода умети да пева, као што су сужњи, певали о њој". Или да Бранко коначно препјева Ајнштајнове формуле, а Бранко је и то могао.

"Ријечи су моћни оквир свијета" - говорио је Бранко, јер "поезију треба друкчије и поново рећи". Бранко који је мајци из Београда послао тада чувени часопис "Дело" и гдје у јулској свесци 1955. године стоје и његове пјесме али и пријатељство са највећим критичарем Петром Цацићем који је писао о Бранку помно и оштроумно који ће писати и о интимном и драматском живљењу Бранка Миљковића.

Радомир Јагодић
У посластичарници "Стакленац" седе за столом два младића и две девојке. Пију капућино и ћаскају.

- Јесте ли чули да је Никола оженио Милицу, студенткињу фармације? - пита Стеван и посматра присутне да види какав је утисак ова новост оставила на свакога од њих.

Студент српског језика и књижевности Видоје погледа Стевана и зачуђено рече:

- Извини, Стеване, нисам те разумео. Хоћеш ли да поновиш шта си рекао?

Стеван слеже раменима и поче објашњавати:

- Рекао сам да су се Никола и Милица прошле недеље венчали у цркви Светог Марка. Свечани ручак су имали у кафани "Мадера"...

- Не питам те то - упаде Видоје - већ бих желео да чујем дословце како си то мало-пре казао.

- А, то!... Рекао сам да је Никола оженио Милицу... Не знам шта ту није јасно?! - чудило се Стеван.

- Ништа није јасно! - рече Видоје дижући руке увис. - Размисли мало, па реци како може мушкарац да ожени жену.

Не схватајући суштину Видојевог питања, Стеван покуша поново да

КОЛИКО ШКОЛА КАО ЦЈЕЛИНА ПРАТИ ПРОМЈЕНЕ КОЈЕ СЕ ДЕШАВАЈУ У ОБЛАСТИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА?

Распад заједничке државе донио је крупне промјене и у језику. То се односи на дијелове бивше државе у којима је заједнички језик био српско-хрватски. То су: Србија, Хрватска, Босна и Херцеговина и Црна Гора. Настали су неки нови језици, а српски језик је остао оно што је био - Вуков језик.

Данас је то српски језик, па је у складу с тим и српски правопис. Нека правла о писању која су важила у српскохрватском језику измијењена су, као и сам назив језика. Данас је то српски језик, па у складу с тим имамо и српски правопис. То је језик Срба, ма гдје они живјели, и треба да знамо свој правопис.

објасни:

- У општини Стари Град Никола и Милица су закључили брак пред матичарем. Из општине су, заједно са кумовивима и још

неколико званица, отишли на Ташмајдан и венчали се у цркви Светог Марка...

Сад се умеша Видојева девојка, и колегиница с факултета, Јагода:

- Стеване, разумели смо да су Никола и Милица склопили брак у општини, а затим се венчали у цркви. Међутим, није нам јасно зашто си рекао: "Никола је оженио Милицу".

И Стеванова девојка Љубица осети се побуђеном да нешто каже и узме Стевана у заштиту:

- Не знам шта је ту чудно што је Никола оженио Милицу... Тако сви кажу.

- Можда код вас на политичким наукама, али иоле образован човек зна да је то бесмислица која се код нас скоро појавила - упаде Јагода и настави: Сигурна сам да то нећете чути ни од једног сељака нити је то неко од нас чуо од својих родитеља. То се једино чује од оних који, у жељи да буду у модном тренду, некритички прихватају све што им се учини да је ново, па макар то било и накардно.

Видоје се осмехну Јагоди и додаде:

- У ствари, ово и није нека новина, већ резултат исквареног говора којим су се служиле још аустријске окупаторске власти у анкетираној Босни почетком двадесетог века. Подсећам вас да је такав говор извргао руглу Петар Кочић у познатој сатири Јазавац пред судом. Љубици се учини неумесним позивање на Кочића, па одбруси Видоју:

- Не мислиш, ваљда, да је и после сто година, за нас меродавно што је писао Петар Кочић.

- Оставимо Кочића да размишља којим се језиком данас говори у Босни - упаде Јагода.

- Вратимо се савременој Србији... Када вас двоје склопите брак, хоћемо ли, Љубице, рећи Љубица је удала Стевана?

Љубица се збуни и једва проговори:

- Нећемо... Нико тако не каже.

- Разуме се да нећемо иако би то било сасвим у складу са оним "Никола је оженио Милицу" - одобри јој Јагода.

~~Онда ни Стеван неће оженити Љубицу, већ ће се оженити Љубицом, закључи Видоје~~

Радосав Ј. Ћуровић

МИКРОТОПОНИМИЈА БИЈЕЛОГ БРДА И ТРНАВАЦА У ВИШЕГРАДСКОМ СТАРОМ ВЛАХУ

Етимологија и семантика

15. Што је локалитет маркантинији, име му је старије. Микрономастикон Бијелог Брда је словенски, са српским основама (има и турских) и деривационим морфемама, што значи да је настао у вријеме интензивних миграција које су нашле ово подручје током XVIII и XIX вијека.

Подрђи ћемо анализи само неке топониме, најприје етимолошко-семантичкој, потом дериватолошкој, да бисмо у главној линији запознали структуру и функционисање система.

16. Етимологија и семантика бјелобрдског ономастикона је врло прозирна, поготову ако је новија, са српским или турским коријенима. Тако су нпр. *Бјадњих* и *Вадњина* (деминутив и аугментатив од *бјадло* 'велика пушља клада') словенске ријечи, дакле апела

тиви, метафоре. И воденица у ВСВ има *бадањ*. Скок мисли да се *бадањ* ширио са медитеранског подручја (ЕР I, 86-87). – На принципу метафоре установљен је *Окљук* (кат.), сада пш. Оба наша велика рјечника РМС (књига друга, 1967, 748) и РСАНУ (књ. IX, 1975, 642) имају ријеч *кљук* са више значења. Нинга од тога: ни једним се не може објаснити оропим *Ќкљук* ‘мало голо брдо’. *Окљук* је у вези са *кљувати* (ун. *кљѹи*, рум. *clonj/clanj*), глаголска именица, по морфолошкој структури сложеница [$\leftarrow o(\ddot{v}) + \text{кљук}$], у коме префикс *o(\ddot{v})* означава да је садржај појма *кљук* обухваћен са свих страна. – *Брвине* (у Вука *брвинина*, l. ‘даска или греда, што се метне преко воде, да само људи могу прелазити’ и ‘*брвно*, n. ‘*lignum*’, *Српски рјечник*, 46,47) – то је топоним од апелатива у плуралу; у вези је са *брвно* ($\leftarrow \text{брв} + \text{-вно}$) ‘греда којом се гради колиба или кућа’. Просто, *Брвине* су локалитет у планини гдје има више колиба од брвана. Скок паводи *брв* и аугментатив *брвина* (ЕР I, 222). – *Viganj/Vigan* (кат.), н., л., ш. и пш., прије је мјесто гдје је била ковачница него што је метафора за бријег сличан наковњу. Иначе, *Викань*, чест топоним у Срба, у вези је с Вуковим *вѣгань* (арб. *vigan*, цигански *vigna*) ‘наковань’ па синегдохом ‘ковачница’. У сродству је са словенским *огань* (лат. *ignis*).²³⁸ – Мушки омпозитум *кљки* f ‘*cauda capillorum*’, прасл. **kyka* од ис. **qes*/**gos/qi* ‘крив’, (Скок, ЕР II, 79) чува се само у топонимији. Такав је *Мѡли кѡк*, бинарна синтагма у којој адјектив диференцира апелатив (појам) по квантитету (мали наспрам велики). – Рјечник МС – МХ нема ријечи *награмак* а камо ли *награмчић*. Међутим, Рјечник САНУ има ‘*награмчић* и деминутив од *награмак*’ и *награњак*, -ака/награмак, -ањки ‘стог чега ... на грани’ (*Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, књига XIV, Београд, 1989, 548). У ВСВ *награмак* је рукохват кресане шуме, а *Награмчић* [$\leftarrow \text{на} + \text{гран(а)н} + \text{-чић}$], (првобитно ‘сијено на гранама дрвета’) – само топоним, ‘ливада или ливаде у шуми,’ са дисимилацијом *нч* $\rightarrow$ *мч* (билабијал $\rightarrow$ ликвиду а чува назалност). Веза између ових појмова (апелатив $\rightarrow$ топоним) успостављена је

²³⁸ *Патра* (првобитно ‘огњаште навољу’) је илирског или арбанашког илацијског (ун. арб. *patër*). В.: С. Трајковић, *Патра у обичајима и животу српског народа*, СКА, Београд, 1980; Svetozar Georgijević, *Etimologija imena mesta SR Srbije*, A. Romanićki dnev, Niš, 1985, 27-28.

логичком везом (синегдоха). – *Наслом* је микротопоним од апелатива *наслон* који се сачувао (опет на принципу синегдохе) само у топониму, и то као *pl. tantum*. У Рјечнику САНУ (књ. XIV, Београд, 1989, 420) *наслон* је „настрешница или приграђена просторија која служи као склониште за ... стоку“. – У основи топонима *Ћуркови* ‘мјесто где се сударају стрме косе и долине’ је прасл. коријен **uk-*. Отуда у српском *тук* ‘удараш’ (*РМС*, књ. шеста, 331; ејетимо се: ударио тук на лук). – У *Предговору Новом зајету* Вук пише: „Кад би се Срби сабирали по зградама, јамачно би они имали и ријеч *зборница*, али се они сабирају највише по брдима, за то имају *збориште* и (у Црној Гори) *зборна главина*.“²³⁹ Тако је (по традицији) и са *Збориштем* на Бијелом Брду: „Тђј су се састајале крстоноше на Спасовдѣн: свѣт^{ли} вод^ицу, њшли с коњима преко жѣтѣ; нѣрод износѣо раки^у, мл^ијѣко, рапу“ (Радован Божовић, 11. VII 1999). *Збориште* (← *збор* + *-иште*) је, дакле, мјесна изведеница у функцији топонима, гдје је мотивна ријеч *збор*, а, *-иште* суфикс са значењем отвореног мјеста на коме се остварује садржај апелатива. Томе типу припадају *Ражѣиште* (← *раж* + *-иште* ‘мјесто гдје се узгајала раж’), *Курѣиште* (← *кур* + *-иште*), *Копорѣиште* (← *копори* + *-иште*), *(Миланово) пландѣиште* (← *планд* + *-иште* ‘мјесто гдје пландује стока’), с једном напоменом – да се над вокалом и у префиксу може деградирати квантитет, и то само иза проминентног слога под узлазним акцентом.²⁴⁰ Чини се да овоме типу, на први поглед, семантички припада и *Табачиште* (← *табак* + *-иште*), ‘мјесто гдје се некада узгајао дуван’ (уп. тал. *tabacco*), сада раван. Али, прије ће бити да је у основи метафора, тј. *раван* као *табак* ‘лист хартије’, само што је *-иште* увећава, дакле ‘велика раван’. Мала је вјероватноћа да се на Табачишту, усред Дувнице, било када узгајао дуван. – *Прѣјекрише* (← *пријекрет* + *-је*) је дио села на коме се укрштају путеви из Вардишта према Бијелом Брду и из Дувнице преко Будовништа. Одавде је *-ише* аналогично ‘набачено’ на раме; отуда *Рамѣше* (кат.), можда од *размјесѣше*, ш. и пш., јер раме, нл. **orto*,

²³⁹ *Нови зајет живота нашег Исуса Христа*. Превео Вук Стоф. Каршић, Просвета, Београд, 1969, стр. VIII (13).

²⁴⁰ То је још један доказ да се квантитет лакше губи иза слога узлазне интонације него иза слога низазне интонације. Уп. и: Радислав Ј. Туринић, *Огледало са српским акцентима*, Ужиче, 1977, стр. 78.

нигдје нема продукт *рамест*. Можда је у основи таман придјев *рамаст* ‘човјек широких плећа’ са алтернацијом [e]/[a] (према *раме*). Али је једно сигурно: *Ramešće* је топоним са словенском основом, и то потпуна метарфоза. Са једносложним рефлексом *ʳje* (као у *Prʳjékrišće*) у *прије* (← *prʳb*) је и *Prʳjévorac* ‘село и брдо у Бијелом Брду’ (← *пријевор* + *-ac*, уп. код Шантића: а ја трчи и пријевор извуци), одакле се отвара таласаста пластика села (између Дувнице, Тавнице, Црног брда и Чемерна) којима се овде бавимо. – Врх *Būdovništica* (на карти *Vardište 3: Budovište*; в. т. 20.2) је *Tāvniar* (1071 м) ‘тамна шума’ од *тъмънь* + *-ица*, топоним у коме „запаћенје стоји и свеzi за запаћенјем temeljnog pridjeva”.²⁴¹ Лијеп примјер за дисимилацију *mi* → *vi* елиминацијом сувишне назалности. Тако је код *Гђанина* (← *гуми(о)* + *-ица*), л. Југоисточно, насупрот *Tāvniar*, у *Дђаници* је врх *Оштрел* (1076 м) од *Оштр* + *-ел* (← *остр* + *-ел*), ‘оштар врх’, а испод њега *Збјџ* ‘склониште у планини’ (‘поставребал од *zbjēci se, zbježen*’, Скок, ЕР 1, 166), гдје се становништво скланило за вријеме ратова и погрома (1804, 1875-1878, 1914-1918, 1941-1945).²⁴² *Дрвница* је изведеница (*дуб* + *ница* ← *dǫbъ* + *nica* ← *dǫbъль* + *nica*), дакле стари придјев *на ња* + *-ица*, ‘храстова шума’ или ‘шумовита планина’, при чему *њи* → *ви* дисимилацијом, а *-ница* конкретизује садржај коријена *дуб* ‘храст’. – Топоним *Оштрел* показује да стара група *-стр-* (уп. ‘Остра глава ж брдо с оштрим врхом у Драгобужду’, ‘*остѣи* – прут за терање стоке’ или *ѡсти/ѡстве* ‘пруће’)²⁴³ → *-истр-* у ВСВ. У конкретном случају *иш* у *Оштрел* је аналогија на *иш* у *ѡштрѣи* ← **ostri* + *еп.* – *Ѡмѡр*, ‘шума’ или ‘ливада опкољена шумом’. Чест топоним. У вези је с *ѡмѡр* ‘*Abies excelša*’ (овдје непознато). У ВСВ је *ѡмѡр*‘ка (у Босни још и *хамора*). Отуда деминутив *Ѡмѡрак* (← *амар* + *-ак*) и pl. tantum *Ѡмѡр*‘не (← *амар* + *-ице*) са ничезном субјективном оценом. Претпоставља се да је у основи ријеч илирско-трачког поријекла. – *Смрдан* је оно што се од

²⁴¹ Prof. Dr T. Marčić, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* (treće, перепијерјено издање), Zagreb, 1963, 323.

²⁴² „Тако су напос у време Карађорђево Крајине сва ова села потпуно и куће срушене, а тако исто и за последњег ратовања 1875-1878. год.” (Трифковић, о. с., 623).

²⁴³ Момчило Златановић, *Речник ливара јужне Србије*, Врање, 1988, 274; Драгослав Манић Фареки, *Лужички речник*, Бабушница, 1997, 58; Дијана Ристовић, *Ѡсти – пруже ит рибељов*, Увачки зборник 25-26, Увач, 1996/97, 409-414.

другог диференцира особином означеном не. базом **smerd*, срп. *смрѣд*, и рус. *смород* (уп. лат. *merda* 'говно', фр. *la merde*, исто и највећа псовка). *Смрѣдан* је у ВСВ назив за извор, по томе и за засе-лак и за брдо (ту су сада Поповићи, некада Вранешевећи). Чест хи-дроним у српском језику. И Трифковић спомиње овај *Смрѣдан*.²⁴⁴ Налази га и Н. Богдановић на Голаку.²⁴⁵ – *Стубѣна* (← *стуба* + *-ина*) 'комад шунѣ класе укопан у врело', оидје 'извор у Обѣрку', синегдохом је постао хидроним. Истог коријена је и *Стубѣла/Стубѣло/Стубѣл* (← *стуба* + *-о*), л. Такође, чест микротопоним; налази га и Николић на Златибору.²⁴⁶ – Јасно је да је *Шѣрхан*, бр. „од *Сенѣжѣта* према *Брѣзѣвцу*", синегдоха на змију отровницу *Viperā berus*, у ВСВ *иѣрка*,²⁴⁷ али је поријекло коријена још тамно. Истог је коријена на-димак: *Шѣрху/Шѣрго* 'човјек пјегава лица' (породични надимак *Шѣрчевић*). Извјесно је, изгледа, само да му база није словенска. *Шѣрханом* се у ВСВ именују маркантнији висови. У околини Ужи-ца има један *Шѣрхан* који је отишао у народну пјесму (*Барабе су Шѣрхан прокопале...*) и лијепу књижевност (уп. Љ. Симовић, *Чуѣо у Шѣрхану*).

17. *Бѣжовићи*, *Ђуровићи* и *Рѣковићи* су ојконими патроним-ско-задружног типа. У паглим миграцијама насеља се најчешће именују по антропонимима. „U patrijarhalnim zajednicama najčešća su ta imenovanja po rodonačelniku, poglavaru zadruge, uglednom starini, a odnos ostalih stanovnika prema njemu izražen je množinskim (patronimskim) sufiksima: *ići* (*-ovići/evići*), *-ci* (*-ovci/-evci, -inci*), *-'ane/-'ani*, ili samo množinskim likovima 'antroponima u funkciji prezimena ili (obiteljskog) nadimka.'“²⁴⁸ „Patronimski toponimi su u velikoj prevazi na di-narskom području.“²⁴⁹ Такво је стање и у Бијелом Брду. Од претходна три на *-(ов)ићи* (*Бѣжовићи*, *Ђуровићи* и *Рѣковићи*), одступају

²⁴⁴ С. Трифковић, о. с., 643. В. и. В. Николић, *Микротопонимија околине манастира Увац*, Збирник радова Учитељског факултета, Ужич, књ. 1, Ужич, 1988, стр. 170, 171.

²⁴⁵ Н. Богдановић, о. с., 492.

²⁴⁶ В. Николић, о. с., 173.

²⁴⁷ В. РМС, књ. VI, 1976, 929. У околини манастира Увац В. Пиканић иако из *Шѣрханског лѣтока*, о. с., 177.

²⁴⁸ Р. Шимуновић, *Јакобугадранска топонимија*, 30.

²⁴⁹ Шимуновић, *Ibid.*

Трѣвци (обичније: *Ђурковићи*) на *-ци* и *Цвркоте* на *-е*. *Трѣвци*, рл. *цпци*, Г. мн. *Трѣвца* (на кат. карти *Вјело брдо* XI: *Trnavce*), више је службено име. Овако му функционишу творбено-семантички елементи: *трн* 'Prunus spinosa' + *-ов* 'обиле трња' + *-це* 'ознака мјеста'. У српском језику врло су чести топоними с овом фитонимском основом.²⁵⁰ О постанку имена *Трѣвци* С. Трифковић пише: „Кад су се први досељеници населили у овом селу, на месту где је данас кућа прате Ђуровића, ту је била шума у којој је било највише трња, те кад је ко долазио, говорио би да иде у трње, и отуда остане и целом селу име Трнавци.”²⁵¹ И данас се три парцеле у власништву Милована Мартића (призетио се на имање протиних насељеника) воде у кат. под овим именом. Таквог су типа и *Рѣвци* испод *Дућиновог вјрде* (1389 м). Имају још једни *Трѣвци* испод Варде (код Рудог). Сигурно је да је катастарски запис чиновничка грешка јер у Вишеградском Старом Влаху нема ојконима на *-це*. О дисперзији деривата *-ци* и *-це* и норми имена с тим дериватима писано је више пута.²⁵² Топоними на *-це* имају ограничену територију простирања (обични су у јужној Србији, упр. нпр. *Арбанасце*, *Власотице*, *Блаце* и сл.). – *Цвркоте*, f. рл. *цпцот*, Г. мн. *Цвркѣтѣ*, патронимски ојконом са флексивним наставком *-е*. У основи је *цврѣх* (као и у *цврѣати* + *цврѣати*) + *-ота*, што означава својство пазначено коријеном, 'човјек који цврчи' или 'човјек који брбља'. Прича се да су Цвркоте 'ис Црне Горе'; тамо су се презивали *Цвркотѣи*, па су променили презиме да би се прикрили од турске освете, јер им је предак убио некаквог агу у Тузима (Ц. Гора).²⁵³ Одавде је Јанко Цвркота, чувени јунак који је за „Карађорђево Крајине ратовао уз Мутана”.²⁵⁴ – *Ваган* м, заселак, некада имање манастира Крушево (Добрун). Ваган је мјерни сандук за жито (уп. код Скока, ЕР III, 59, 'vagan drvena posuda okrugla kao zdjela sadržiце 20-30 kg za mjeru žita, kukuruza'). До-

²⁵⁰ Биљски их нпр. и Недељко Богдановић на Голаци, и. с., 491.

²⁵¹ Трифковић, и. с., 642.

²⁵² В. нпр.: Svetazar Georgijević, *Imena mesta SR Srbije, njihovi etimol. i kretici*, Ниш, 1975, 8-15.

²⁵³ Трифковић, и. с., 644.

²⁵⁴ Трифковић, *Ibid.*, нап. 2.

бар примјер за апелатив који на принципу синекдохе постаје топоним, при чему се подразумејева историјски контекст.²⁵⁵

19. На другој страни су оними са турским основама и српским деривационим формантима или адаптирани турцизми. Пођимо од уобичајеног, изразито фреквентног микротопонима *баџча*. *Баџеча/Баџича, Баџичица, Баџина* (Вук: *бајча*), у Вишеградском Старом Влаху 'вођњак' јесте турцизам персијског поријекла (ун. тур. *bahçe*).²⁵⁶ Такав је случај и код *беџика* (тур. *beşik*). – *Дирек* м, страна окомита као дирек која подунире Дувницу са запада. У основи је апелатив (тур. *direk*) који са као *potiņa metarphorica* укључио у топонимијски систем. – *Катран*²⁵⁷ на ушћу Дувнице у Јабланицу (тур. *katran*, рум. *catran*; код Скока, према Вуку, „*kâtranice* f. sud za katran“; ЕР II, 63) добиле су име по катрањачама у којима се пекао и циједио катран. Технологију производње катрана на овоме мјесту усавршио је Видоје Ђуровић. Предузеће „Терпентин“ у Добруну (сада у Вишеграду) наставља традицију производње катрана с новом технологијом.²⁵⁸ Вук нема радне именице *катрањача* 'правоугаоник у страни од борових иглица, облијепљених земљом, у коме се производи катран', што је обично у Вишеградском Старом Влаху. – И *Сатрап* је новији апелатив (тур. *santıraç* и *santraç* 'ограда или оквир око воде или гроба'; в. Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpsko-hrvatskom – hrvatskosrpskom jeziku*, treće izdanje, Sarajevo, 1973, str. 549), оvdје метафора за дубодолину „од Окука до Населбна“. – *Костина Прибојина/Kostina Pribojina* је катастарски двочлани назив (посесивна синтагма са адјективом у одредбеној функцији) за ливаду и шуму Косте Раковића. *Прибојина* је композиција од *при* (ис. **prei*; Скок, ЕР III, 39) + *бој* 'радна именица од *бити*' (не 'спрат') + *-ина*, дакле Костино власништво прибијено под Тавлицу (врх Ђудовишта). У Вишеградском Старом Влаху говори се и *бџ* у значењу 'спрат' (ун. *сџмо* 'Стоју на горњеме бџу'); *спрат* је необично. И *спрат* и *бој* су турцизми, само је *бој* (ун. тур. *boy*, арб. *Bojë*, рум.

²⁵⁵ В. пав. 16.

²⁵⁶ Друго су *баџица* у чикавском и *баџица* у призренско-тимочком.

²⁵⁷ Збо Гр(игорије) Ђокић пише: „Некада су ознаке Старог Влаха биле: *исаџиџир*, *зубун*, *чалма* *првена* и *јаниџ*, затим – *катран* (пошвукао Р. Ђ.) у *мешини*, *кириџиџук* и *сточарство*, а сада – *сџмо* *говор*“ („Помитика“, 22. јула 1935).

боја) балкански и старији.²⁵⁸ *Костина прибојина* није имала путописца да запише *Прибојина* мјесто *Прибојина*. И Вук има *прибој* 'мјесто на води гдје готово свагда има вјетра, те прибија уз крај' (*Српски рјечник*, четврто државно издање, Штампарија краљевине Југославије, Београд, 1935, 608). На крају, *прибој* и *прибити* су исте семантичке конструкције са пријевојем [o]/[u], (уп. *бити*: *бој*, *пити*: *пој*, *мити*: *лој*), те *Прибоју* у основи и није тур. *бој* 'спрат', 'стаг', него словенски поствербал *бѡј*. Зато не треба превиђати крај Вуков дефиниције: 'те прибија уз крај'. Посесивне проврснијенције је и *Токовина* (← *Токо* + *-ов* + *-ина*) 'Токово имање' (кат. л. и њ.); тако и: *Вуковина*, *Дејовина*, *Ковачевина*, *Лазовина* (в. т. 19 и 31). – Једна ливада у Трнавцима је *Ћебѡв дѡ* (← *Ћеб(о)* + *-ов*). Опет је ријеч о двочланом називу, тј. о синтагми са адјективом у позицији посесивног члана + апелатив. У основи адјектива је надимак *Ћебо* (према *ћебе*, уп. тур. *kebe*), онај који ваља сукно (и *ћебад*). Један *Милановић* у Вагану има овај породични надимак и ваљарицу.²⁵⁹ Изнад '*Ћебова дѡла*' је *Топуз* (уп. тур. *toruz* 'врста оружја'), извор и чесма, гдје је апелатив преко метафоре (вода обара као топуз) постао хидроним. Овај *Топуз* споминје и Трифковић,²⁶⁰ а на другоме мјесту биљежи да се изнад '*Топузове воде*' виде неколике зидице, „које селјаци зову *Црквине* и причају да је ту била црква“.²⁶¹ Данас се ту каквом сакралном објекту трагови не виде.

За *Баре*, *Ћѡј*, *Љабланина* р. и *Језѡрина* в. тачна тумачења код В. Николића, о. с., 153, 157, 160, 162, 173.

20. Међутим, нека имена, као: *Сѡндѡљ* и *Бјудовиште* – тамнијег су постања, а можда су и старија од данашњег становништва Старог Влаха. Она би се могла овако објаснити.

20.1. *Сѡндѡљ* – Може се двојачко тумачити, историјски и семантички: (1) по Саудаљу Хранићу Косачу (умро 1435), који је држао у посједу дно Вишеградског Старог Влаха подијеливши га са

²⁵⁸ О поријеклу ојазинца *Прибој* в. Радослав Ђуковић, *Рефлексн јазн у овалним Прибоја*, СДЗБ XX1, Београд, 1980, 246-247; Мр Ратомир Цијетић, *О поријеклу имена Прибој*, Ужички зборник 13, Ужиче, 1984, 419-422.

²⁵⁹ И Трифковић је чуо за овог *Ћебо*, али погрешно биљежи *Ћебова вода* мјесто *Ћебова дѡла*, о. с., 638.

²⁶⁰ Трифковић, о. с., 645.

²⁶¹ Трифковић, о. с., 646.

велможом Павлом Раденовићем (умро 1415). „И сада је Саидаљ богом дато мјесто за лов“ (Др Радослав Ј. Ђуровић, *Лингвистички и историјски пролегомена Вишеградског Стариј Влада (I дио)*, Зборник радова Учитељског факултета Ужице, Ужице 1988, стр. 140); (2) као метафора, ‘бродих’ или ‘чамац’ (уп. старосерпски код Доментијана *саньдалъ* ‘врста брода’, Скок, *ЕР* III, 200), у ком случају је ‘стари апелатив’ постао ороним. Коса и бријег *Сѣноѡлѣ* (између Пријебја на сјеверу и Ђара на југу) заиста асоцирају на чамац који се завукао у бреговите крајолике Бијелог Брда. Опет, на Ђрачу постоји *Sandôj*, ‘crvenica ispred sela na ravnicí’, што Шимуновић доводи у везу са предроманским **Ganda*, **Gandellus*.²⁶² И *Сѣноѡлѣ* на Бијелом Брду је црвен (уп. и т. 7, нап. 12). Прије 30 година вршена су испитивања процента боксита у геоморфолошкој структури Саидаља. У другом и трећем случају Србима су име могли оставити романизовани Власи.

20.2. *Бјудовићште*. – Чини се да су етимологија, семантика и деривација ове ријечи једноставне, тј. *Бјудовићште* (← *Будовић* + *-иште* ← *Буд*(е) + *-ов* + *-(и)н* + *-иште*), дакле појачана семантика у односном придјеву + једно од више могућих значења из семантичког поља суфикса. Једноставније, могуће је да је *Бјудовићште* мјесто гдје је живио или имао посјед какав *Будо*. Идући тим током, то би био топоним од антропонима у коме је значење елидирале топографске именице преузео дериват *-иште*, тј. као што је *сестраћ* = ‘сестрин син’, тако је *Бјудовићште* = ‘Будово имање’. Овакве необичне конструкције у језику су ријетке. Како је нпр. *радићште* од *радић* + *-иште*, тако је и *Будовићште* од *Будовић* + *-иште*. У том случају остала би нејасна етимологија, семантика и мотивација основе *Будовић*- у *Бјудовићште*. Истина, *и* (← *-и*) може бити морфем за грађење придјева који су постали лексичке ријечи (уп. нпр. *ири*). Ту би полуглас *ь* могао отпасти у слабом положају, а *-и* би појачало семантику коријена. Дакле, *-ићште* је дериват од *и* + *-иште*, као што је и *-ица* аноморф од *-ици* (*Дјуица*). Извјесно је само да је у основи овог оронима прасл. **bud-* (одатле *будити*, *Будинир*, *Буде*). Могло би се чак помишљати да је *Бјудовићште* (као *поћити* - *поћиште*) ‘планина с које се добро види’, или сл. Напокон,

²⁶² Petar Šimunović, Toponimija otoka Bračca, Supetar, 1972, 238-239. nap. 464.

комбинацијом ових поступака долазимо до једноставног рјешења: *Будовишће* – *Будово имање*, дакле, патроним комбинацијом трију суфикса прелази у класу потпун реторгиа. У основи антропонима је очуван словенски семантички потенцијал, с тим што *-ов* и *(њ)а* обилежавијају посесију и појачавају семантику основе *Буд(е)*, а *-ишће* је замјена за изгубљени апелатив, и то је највјероватније.

21. Једном броју микропонима етимологија и семантика су непрозирне. Такав је случај са кат. записом *Ried Corlana*, потес, код кога се јасно диференцирају творбени елементи *чорл* + *-ана* (као *дивана*, тур. *divanhan*, 'ограђена настрешница пред кућом за одмор и разговор' или *тјлмана* 'стругара'). Суфикс *-ана* је перс. *-hane*, али је коријен *чорл*- нејасан. Требало би *Чормана* да буде мјесто на коме се налази оно што је коријеном *чорл*- означено. У РМС (књ. шеста, 1976, 895) забиљежено је *чорда* 'покр. крдо, стадо' и *чорџишти*, *чоржати* 'лутати, тумарати' (Ibid). У циг. постоји *џото*, што је у вези са *чџра* 'прашина', а у јужној Србији *Чорла* ж 'махалица у Пропењу'.²⁶³ Најприје би могло бити да је *Чормана* тамно мјесто; уп. *ћорлањсани* 'ићи по мраку'.

победоносно.

Студенти платише пиће и, смејући се, изађоше у Крес-Михајлову улицу. Упутише се у правцу Калемегдана.

Знају ли нови правопис сви наставници у нашим школама и да ли је то обавезно? Није довољно да правопис знају само наставници српског језика. ако желимо да нам ученици из школе у живот одлазе писмени и да се не стиде свог језика, већ поносно изговарају његово име и користе наше писмо. Морамо сви бити усмерени ка том циљу и сами служити за примјер нашим ученицима.

Подразумјева се да су сви наставници завршили основну и средњу школу и у свом школовању савладали градиво из српског језика које се у школи изучава. У току студија они се спремају да у школи предају математику,

биологију, физику, историју и друге предмете, а за четири године школовања не изучавају предмет српски језик и нико их не подсећа на правила писања њиховог матерњег језика који треба да користе свакодневно.

Значи ли то да су они ослобођени обавезе правила писања и да не морају знати свој језик?

Заиста је несхватљиво да правопис обавезује ученике и наставнике српског језика, а остали наставници могу да пишу како хоће. Може ли се замислити да ученик мора да у матерњем језику поштује норме које не обавезују наставнике ако нису наставници српског језика.

Наш језик је озбиљно угрожен, а о томе треба да се брине школа у цјелини.

Школа има обавезе стручног усавршавања и зашто се не би сви наставници

упознали са промјенама у правопису. Тада нам се не би дешавало да наставници навикнути на правопис из 1960. године пишу ученицима на табли француска револуција, косовска битка, Аустро-Угарска умјесто, како је по садашњем правопису Француска револуција, Косовска битка, Аустроугарска. Може се навести много примјера по којима се данас важећи правопис разликује од правописа на који су наставници били навикли.

Зато упућујем молбу свим школама да организују предавања како би се сви наставници упознали са новинама у правопису.

Сјетимо се ријечи Стефана Немање: ЧУВАЈТЕ, ЧЕДО МОЈЕ МИЛО, ЈЕЗИК КАО ЗЕМЉУ.

Дијана Инђић

Лијепи обичаји- лијеп
народ

О ХЉЕБУ

За хљеб се надничило. Хљеб су отимали кад зрно би заметнуто, град га убио. Хљеб јечмени, посијан по торилама, или на поновку. Печен у црепуљи, први хљеб најслађи, отет од глади, жњевен свечано у крстине и стогове, у руковети садијеван, чуван и пажен. Кад мирише топли хљеб на кров кућни слијећу птице и роде дјецоносице. Некад је нови хљеб само једном годишње, само једном стизао у кућу.

А кад је страшно, уз ратове бивало, хљеба је често било још само за десет дана, или се за товар кукуруза давала стеона крава, за товар пшенице крава са телетом. Хљеб је био светиња. Прегрштима се у наћве меће и печен и очишћен од пепела завија у чист убрис. Хљеб се тада не реже ножем. Домаћин га ломи рукама, у тишини. Мрва не смије пасти, а ако падне, узме се и пољуби. Хљеб се чува потрбушке и оно што остане износи се птицама, јер је хљеб човјеков брат. Говорило се: "хљеба и соли", "зрна ми у земљи и плода ми у жени"; "Ако те издао, година ме издала"; или

као клетва "Хљеб те пријатељски огубао".

Или кад су мајке на школе дјецу испраћале, хљеб испрошени мијесиле су сузама што су капале. И храбрио је, гријао тај хљеб у загушљивим газдаричиним собама, тај ђачки хљеб.

Или онај хљеб из страшних ратних дана и буна, самљевен са сухим лишћем и буковом кором са мало пасуља да буде бјељи. Онај кад у зубима остају трице и камен у стомаку. Па хљеб од кукуруза, и то бијелог, натопљен овчијом вареником, печен да траје цијели мјесец. Хљеб којим се може тући и који је кад удари опаснији од камена. Па хљеб дјетињства пред тајанственим градским пекарама. И погача што се једе јела ради, што драге путнике дочекује од најбјељег брашна - нуларице - погачица и погачник - господин. Погача љепотица међу мрким хљебовима - хљеб с хљеба, љепотица што сија снагом. Сваки хљеб личи на домаћицу куће, без обзира да ли је хљеб из Србије или Војводине или Босне.

Па хљеб студентски. Из мензи. Хљеб увијен међу љубавним пјес-

мама, хљеб купљен за студентски бон. Хљеб исти за све из студентске мензе, за сиротињу, никоговиће и беспариће и будућевиће. Па празна софра са ножем заобденим кад је земља - мој први хљеб, со хљеба и со соли. Мијешен од оних који воле, хљеб који није само од брашна него од муке и душе људске да нас одбрани. "Хљеб је женин и човјеков једини истински и непреварени син". Хљеб дијељен у рату на једнаке комаде да такав побије ди непријатеља. Да сачувамо Житорађа и Ражине, Житомислиће и Житковце. Да стигнемо у Хлебине. За Житишта, Овсишта и Ражишта, за род људски. Да не будемо Бесхљебовићи него Љебовићи. Да не будемо Голотрбовићи, Празнићи и Сутуке. Да остану на вијеки

вијеков наше земље Банатске и Бачке и Шумадијске, равне и богате. Да будемо и останемо - људи.

Радомир Јагодић

Постепеном, али темелном исламизацијом велики дио домаћег становништва прихвата нови, оријентално - исламски мисаони систем, укључује се у управу царевине и властите груде, чува етничку чистоту и рођени језик, а прихвата културне тековине истока, користи их, чак и носи даље. Међу новинама посебно се истиче појава урбанизације земље и стварање градског staleжа: на затеченим сеоским насељима или на посве новим мјестима оснивају се касабе у којима се уводи трговина, занатство, просвјетне, културне и друге институције.

Руђански крај у тим промјенама представља по територији малену, а по појавама велику и значајну слику. Овај крај је постојбина у историји знамените породице Соколовића, која је турској царевини дала велики број истакнутих државника и у исто вријеме људи који су иза себе оставили значајне задужбине.

Рудо као градско насеље ниче из темеља и изграђује се по начелима ори-

јенталног урбанизма. Оснивач је Мустафа - паша који је градећи Рудо и бројне задужбине у њему на посебан начин се одужио свом крају.

Када су Турци заузели овај крај, не зна се тачно, помиње се љето 1465. године и постојање два града: Милешева на југу и Самобора на сјеверу. У другој половини априла 1465. год. записује дубровачки канцелар Бартоломеј Сфандрати Миланском херцегу да ће "ових дана" херцег Стјепан предати по споразуму угарском краљу своје земље и градове на граници Турској: Соко, Пођевац, Самобор и Милешево.

А већ првих дана марта идуће године пише Херцег Стјепан влади у Венецији о неуспјелој понуди да угарска војска запосједне његове градове на Дрини и јавља да су Турци већ раније заузели Милешевац, Самобор и Прилип. Према томе Милешево и Самобор а највјероватније и Руђански крај јер се он налази на простору између та два града, освојени су у времену од априла 1465. до марта 1466. године.

Мало је вјероватно да је освајање тих градова на неприступачном терену вршено зими, с друге стране зна се да је скопски крајишник Исабег Исхаковић већ почетком љета 1465. год.

почео освајање земље херцег Стјепана и његовог сина Владислава. По томе се да закључити да је Руђански крај пао под турску власт 1465. године.

Постоји један податак да су Турци у Вишеграду који је на сјеверу руђанског краја имали власт и организован кадилук у марту 1462. године што значи да су Турци у Вишеград дошли неким другим правцем а не старим путем дубровачких каравана из правца Пријепоља, као што су и 1463. године дошли у Босну необичним путем, преко Сребренице. Основаност ове претпоставке илуструје податак, ријечи херцег Стјепана пред смрт (22. маја 1466. год.) да је његов син Владислав довео Турке у Босну путем којим они никад не би могли проћи.

У правно - административном погледу од почетка до краја турске владавине било је организовано на други начин од овог данашњег: ријеком Лимом је подијељено на два различита санцака, десна страна у оквиру Босанског а лијева, гдје је била и касаба, у саставу Херцеговачког санцака. Територија на десној страни Лима припадала је Вишеградском а једним дијелом Прибојском кадилуку. Из повеље Мустафа - паше о оснивању Рудог - крај око

ЛЕГЕНДЕ

КАКО ЈЕ НАСТАЛО РУДО

старог Рудог чини нахију Полимље а то је највјероватније средњовјековно организовање овог краја. 1444. године се наводи да је сусједни град Северин у Полимљу. Касније се име нахије мијења у Дубштицу или Душтица, а име старе нахије се своди на данашње село Полимље. Први познат спомен новог имена те нахије среће се 1582. године у повељи чајничког мудира Синан бега.

Утемељитељ касабе Рудо је Мустафа Соколовић, санџак бег више санџака, паша и везир Будимског пашалка и, уз то велики градитељ и ктитор 16. вијека на пољу материјалне културе.

У близини родног мјеста легатора, наводи се у вакуфнама, у пољу званом Рудо на простору окруженом Лимом са једне стране и Крупом са друге, које се налази у нахији Полимље у кадилуку Фоча, у Херцеговачком санџаку Мустафа-бег добија од султана наредбу да се описано поље даје у мулковно власништво њему да увакуфи ове објекте као своје задужбине:

1. Џамија са минаретом;
2. Мектаб у сусједству џамије;
3. Хан да у њему путници бесплатно коначе;
4. Ћуприју на Лиму

5. Хамам;
 6. Млин са четири витла на ријеци Крупи;
 7. Ступе двије на истој ријеци;
 9. Дућана неколико за занатлије и трговце;
- Читава лијева страна заједно са касабом припадала је Фочанском кадилуку. Око 1580. године формиран је Чајнички кадилук, па је том приликом и касаба Рудо припала чајничком кадији. У 17. вијеку постаје сједиште самосталног Руђанског кадилука по записима Евлије Челебије 1664. године. Касније опет се Рудо враћа у састав Чајничког кадилука и остаје у том саставу са мањим прекидима све до 1878.

Зоран Стијеповић

Како је, велиш, настало Рудо? Е, то ти је било ево овако подсигурно знај. Ово данашње, на бријегу, треће је по реду, а и прије Рудог Кара Мустафа-паше Соколовића, што је било у пољу, на лијевој обали Лима, било је још једно, старије Рудо. Старо Рудо је два пута вода носила. Једном је Лим однио Кара Мустафа-пашину касабу, па се одмах иза тога почело градити ово данашње, треће Рудо на десној обали ријеке, а прије Кара Мустафа-паше била је још једна поплава која је однијела оно прво Рудо. Било је то уз неку цичу зиму. Заледио се читав Лим, настао

дебел, предебел лед, а онда ужегло сунце, лед кренуо, санте леда заглавиле се у тјеснацу ево овдје повише Гривина, од леда начинио се бент, вода се дигла па потопила и читаво Рудо, а кад су санте леда из тог бента брзином кренуле низ Лим, кренуо је истом брзином и читав Лим и тако однио са собом, ето, и оно прво Рудо.

А и Рудо што је било послјије те поплаве, а прије овог данашњег, трећег Рудог изградио ти је Кара Мустафа-паша Соколовић, ближи род Мехмед паше Соколовића. Било је то овако.

Пошао Кара Мустафа с великом војском на Беч, гдје ли, ишао овуда и пао на конак таман гдје је данашње Рудо, а свој чадор био је мало издвојио и ударио га ондје, ће је жандарска касарна. Законачио Мустафа-паша с војском, и у глухо доба, много прије раног сабаха зачује и он и његов мујезин, који је увијек био крај њега, *езан* наспрам овог данашњег Рудог, на оној другој страни Лима, гдје су биле само тополе и халучина. Није вјеровао својим ушима па ту учини и други конак, кад поново *езан* у исти вакат. Остане и трећу ноћ, па опет у глухо доба *езан*. И рано ујутру трећег дана дадне направити сплав и и пређе с

мујезином на другу страну Лима. Кад тамо, а оно од саме воде па даље још мокри трагови људских стопа. Ишли по трагу даље и наједном се изгуби мокрина и удубина стопа. Разгрну ту сухо лишће од оних топола - кад испод њега гроб неког шехита. Мустафа-паша забиљежио то мјесто и отишао даље. А кад се врати с војске, затражио и добио од цара ферман да може ту градити џамију и курисати касабу, па направио најприје турбе над оним гробом, које се ено и данас види, само није оно старо, затим до турбета џамију, а до џамије хан, пуино дућана, читаву чаршију, а мало даље од чаршије и хамам, зна му се ено у Зајезеру и данас мјесто, зове се Хамамина. И Мустафа-паша добио још фетву, да се овдје, у ову касабу могу слободно насељавати сви они, који би учинили крвнину, или које друго злодјело, за које се сијече глава ја ли рука, а да им суда није и да су слободни, чим пређу било како у Рудо. Тако је то и бивало, и Рудо израсло у велику касабу.

Казивали одвојено Ахмо Лика и шех Сејфија Хрњић а забиљежио Алија Бејтић

ЛЕГЕНДА О РОДНОЈ КУЋИ МЕХМЕД-ПАШЕ СОКОЛОВИЋА

На Раванцима постоји још жива легенда о родној кући Радојице који је касније постао Мехмед-паша Соколовић.

Зоран Газдић ДА ТИ КАЖЕМ

Из зидина куће у којој се Радојица родио израстао је велики глог, огромно стабло каквог нема у околини. Овај грм не смије нико да посијече. Легенда каже да је у давна времена један од предака данашњих Кирицића посјекао тај грм па су му се двадесет година руке тресле.

Ни воду, која сијече као гром, не смије нико да поткопа, јер би му се могло исто десити. По легенди на тој води мајка је Радојицу купала па отуда вјеровање да се вода не смије мутити нити поткопавати.

Легенду испричали Љубомир Кирицић и Радојица Мићевић, забиљежио Драган Пайоњак.

Иво Андрић

ЗНАКОВИ ПОРЕД ПУТА

- Стварајте и утврђујте нове мере и вредности, али не презирите старе и не разарајте их без потребе, јер често на њима почивају нове.

- Већина људи не зна и не осећа да живот нема дна ни краја: у том незнању треба тражити разлог толиких наших погрешних схватања и узалудних, видљивих и невидљивих катастрофа.

- Тешко је замислити, а камоли описати бол и огорчено изненађење великог, огорченог егзисте, кад га неко изневери напусти или му учини ма шта од онога што је он вазда другима чинио. Тако огорчено рикне на своје убице рањен тигар који је целог века живео од

АФОРИСТИЧКИ СТИХОВИ

"Топла душа и у најцрњем мраку засија"

"Не бој се змије која гмиже, већ змије која хода"

"Никад не продај своју душу, макар ти тело позлатили"

"Боље је ослонац у души него у руци"

"Ништа црње од ноћи у души"

СЛОБОДАН ГАЗДИЋ

САМОБОР

тога што је рањавао и убијао све око себе.

- Између бојазни да ће се нешто десити и наде да можда ипак неће, има више простора него што се мисли. На том уском тврдом, голом и мрачном простору, проводи многи од нас свој век.

- Велики празници и свечани дани могу да покажу колико су нам далеки и они које сматрамо најближима.

У мом крају сви живимо од пензија. Бог нека поживи пензионере! Ако њима дође (не дао ти Бог) крај, одосмо и ми за њима.

Не верујете?!

Али можемо да се похвалимо и да смо економични. Пензију делимо на три obroka. Од пензије деца доручкују, очеви и мајке ручају, а баке и деке (пензионери) вечерају.

Дечији ручак и вечеру смо жртвовали овим нашим приватницима, што дају плате четири, пет хиљада динара, да би они могли да возе скупе аутомобиле и праве "куле и градове".

Очеви су жртвовали доручак и вечеру зарад државних дацбина!

А баке и деке не доручкују и не ручају, кажу да

